

има родствени тъмъ силни племена и че и тъмъ е присъщо известно национално значение. Нѣмало образована българска класа, защото, ако нѣкой получавалъ образование, той преставалъ да бже българинъ. Само всрѣдъ необразованото селско население се запазилъ славянскитъ езикъ и стариятъ народенъ битъ. Най-после ударилъ часътъ, когато трѣбвало вече да се реши, дали тѣй ниско падналиятъ и захвърленъ народъ, както полабскитъ славяни или както словѣнитъ, които сж живѣли въ Маджарско до идването на маджаритъ, ще трѣбва да изчезне, или пъкъ той може още да се пробуди отъ дълбоката летаргия за новъ животъ.

Презъ време на турското владичество въ България попскитъ училища били единичнитъ учебни заведения. Тѣ се намирали въ градоветъ, но понѣкога и въ селата, въ жилищата на свещеницитъ; тѣ се наричали обикновено *келии*. Тѣхната целъ се ограничавала повечето съ подготвяне младежи за духовно звание. Ученицитъ изучавали славянската азбука, после църковнитъ книги, псалтира, часослова, октоиха и апостола, всичко наизустъ, при което често се прилагало наказание съ пръчки. Часословътъ дълго време се наричалъ просто „наустница“. Учението се завършвало съ апостола. Знанието на евангелието било доста за обикновената ученостъ.

При растящата мощъ на фанариотитъ, която била твърде силна отъ началото на XVIII вѣкъ, а именно следъ унищожението на охридската църква, важността на гръцкия езикъ се увеличавала отъ година на година. Съ заляганията на гръцкитъ епископи въ църквитъ славянската литургия била замѣнена съ гръцката. За тази целъ погърчвали повечето свещенически училища. Обучението пакъ се водѣло по старата метода, съ тази само разлика, че вмѣсто старославянския натрапвали много по-трудния старогръцки езикъ. Въ скоро време българскитъ свещеници се научили да четатъ гръцкитъ молитви като папагали, безъ да разбиратъ това, което произнасятъ. Елинизацията излизала отъ градоветъ, гдето имали разиденцията си гръцкитъ владици. Гражданитъ слушали, какъ върховниятъ имъ пастиръ хвали всичко гръцко и се подиграва съ всичко българско и въ религиозната си простота безпрѣкословно тръгвали по пѣтя, който той имъ сочилъ.

Презъ втората половина на XVIII в. въ Елада възникнало силно движение. Двама монаси, които получили образование на западъ, Макарий отъ Патмосъ и Герасимъ отъ Итака, основали на островъ Патмосъ училище по европейски образецъ. На този примѣръ почнали на драго сърдце да подражаватъ. Скоро въ Смирна, Хиосъ, Янина, Солунъ, Цариградъ, Букурещъ и въ други мѣста гръцки патриоти открили и почнали щедро да поддържатъ подобни училища. Съ съставенитъ за обучение въ тѣзи училища учебници било тулено начало на новогръцката литература.

Това движение се разпространило и по българскитъ области. Съ срѣдствата отъ български търговци, които не могли и да си помислятъ за нѣкакво друго училище, освенъ гръцко, скоро възникнали гръцки учебни заведения въ чисто български градове, въ които нѣмало никакво гръцко семейство. Въ двадесеттѣ години такива училища имало вече не само въ Македония, но и на Балкана и край Дунава, на примѣръ въ Свищовъ, Търново, Котелъ и т. н.⁶ Мѣстото на поповетъ се заема отъ *даскали* (*διδάσκαλος*), отчасти сжщински гърци, отчасти погърчени българи. Макарь децата да сж били повечето отъ семействата на търговци и занаятчии и да е трѣбвало да се готвятъ за професията на родителитъ си, все пакъ главно внимание било обърнато къмъ четенето на класицитъ. Четѣли избрани мѣста отъ Лукиана и Езопа, понѣкога отъ Омира, Плутарха, Исократъ и Ксенофонта. При това давали се известни знания по математика и история. Българчетата се мъжели да четатъ, да пишатъ и да говорятъ по гръцки. Пръчката довършвала това,